

SAJÁTOS TELEPÜLÉSI FORMÁK MAGYARORSZÁGON

A magyarországi urbanizálódásnak is egyik fontos jelensége a városok növekedése, de még inkább a városi népesség számának és arányának a változása annak eredményeként, hogy részben számos települést várossá nyilvánítottak (1999. októberében 222 városa volt az országnak), részben pedig a falvakból a városokba költözött a lakosság.

Az Alföld nemcsak abban különbözik az ország más nagytájtól, hogy itt a népesség nagyobb arányban város lakó, hanem abban is, hogy itt a településállomány összetétele, változásai, a városi fejlődés sajátos utat járt be, aminek eredményeként sajátos településhálózat alakult ki. Ennek a legfontosabb egyedei az *alföldi városok*.

Az *alföldi város* kérdéseivel az 1930-as évek végén főként Erdei Ferenc¹ munkája és Mendöl Tibor² tanulmánya foglalkozott.

Erdei Ferenc az alföldi várost elsősorban mint társadalmat értelmezte, és véleménye szerint az alföldi város 1. agrárváros és 2. tanyás város. Az itt élők foglalkozásában a vezető ágazat az agrártevékenység, továbbá a zárt település és a tanyavilág népessége egy társadalmi egységet alkot.

Mendöl Tibor viszont a település és a táj viszonyát értelmezve úgy vélekedett, hogy a tanya önálló település, továbbá az alföldi városok belső struktúráját elemezve elkülönítette egymástól a kül- és a belterületet. Ebben az értelmezésben viszont már közel sem mutatkoznak annyira agrárjellegűnek az alföldi városok, mint ahogy azt Erdei állította.

Ettől függetlenül azt mondhatjuk, hogy az agrárelem jelenléte az alföldi városokban településjelleg meghatározó volt. Szerkezetileg egy kisebb-nagyobb kiterjedésű városi elemből és egy faluból tevődtek össze, utóbbiak a külterületeken a tanyaövezetben folytatódtak. Az alföldi városok nemcsak morfológiailag, hanem társadalmi csoportok alapján is egymástól jól elkülöníthető övezetekre tagolódtak.

Mendöl Tibor a maga klasszikus városmodelljében az alföldi várost közigazgatási szempontból az alábbi nagyobb szerkezeti egységekre bontotta:

1. *külterület vagy határ, ezen belül a) a tanyák övezete, b) a kertségek övezete,*
2. *a zárt település vagy belterület, amelyen belül meg kell különböztetni: a) a városmagot és b) a falusias burkot.*

A zárt településen belül olyan formaelemeket és formacsoportokat állapított meg, amelyek a települések szerkezetének vizsgálatakor ma is település-földrajzi alapkategóriáknak számítanak. A zárt település formaelemeinek két csoportját vizsgálta: egyrészt a beépítést a horizontális zártság és a vertikális tagolódás, valamint a telkek beépítettsége szerint, másrészt az üzleteket jellegük szerint különítette el. A formaelemeknek ezen két csoportja alapján képzett formacsoportokat.

---

¹ *Erdei Ferenc*: Magyar város. Bp., 1939

² Mendöl Tibor (1936): *Alföldi városaink morfológiája*. Közlemények a Debreceni Tisza István Tudományegyetem Földrajzi Intézetéből, Debrecen
Mendöl Tibor (1963). Általános településföldrajz. Akadémiai Kiadó, Budapest

A magyar településállomány egy sajátos formájú csoportos falusias települése a *kertes város*, vagy *kétbeltelkes település*, amely különbözik akár a németeknél, akár más népeknél található halmazfalutól. Az olyan szabálytalan belsőségi alaprajzú falvakat, amelyeknek minden alaprajzi vonása szabálytalan, halmazfalunak nevezzük. (Becsei János)

A halmaz általában homogén jellegű épített elemek spontán térbeli sűrűsödése. Az emberi település sohasem tervszerűtlen. A történeti jellegű halmazos települések organikus növekedés eredményei. A növekedésnek a halmaz esetében korlátai vannak, egy bizonyos nagyságrend felett már magasabb rendű térszervezési módszerekre van szükség. Országoként különböző formája alakult ki a halmazos településeknek (pl: oriensek, geomorf halmazok, arab kasbahok), ezek is mutatják, hogy a halmazosság nem nélkülözi a tudatosságot és tervszerűséget. (Meggyesi Tamás)

Ez a sajátos, nálunk kialakult halmazos települési forma összefügg a magyarságnak a korábbi nomád életmódjával.

A halmazfalunak ez a különleges formája végső soron a nomád téli szállásból keletkezett, amint azt Györffy István³ állítja. A téli szállást az jellemezte a honfoglalás idejében és azt követően is, hogy a sátrak egymás közelében csoportosuló tömegét mint településmagot külső övezetként vette körül az a terület, ahol az állatokat tartották. A belsőségben voltak a sátrak, putrik, egymáshoz közel. A férj általában az állatokkal élt a külterken, a család többi tagja, az asszony és a gyerekek belül laktak. Amint a település tovább fejlődött, vagyis helyhez rögződött, a sátrakat lakóházak váltották fel a településmag helyén, az ólakból, az állatok szálláshelyeiből pedig az ún. ólaskertek övezete alakult ki.

A téli szállásból leszármazó magyar halmazfalunak az a jellemvonása, hogy a lakóházhoz, mint ahogyan kezdetben sem csatlakozott, igen hosszú ideig később sem csatlakozik udvar és semmiféle gazdasági épület. A lakóház teljesen csupaszon, magában állt. Ha a lakóház ajtaján kilépett az ember, máris közterületen volt. A házak izoláltan álltak mindenféle udvar, kerítés és melléképület nélkül.

A lakóházakban kizárólag az emberek laktak, és a lakóházak közötti szabálytalan formájú kimaradt közökben járkáltak, közlekedtek, ez volt a közterület, nem szabályosan elhatárolt vonalú utca. Kitaposott vonalrendszer volt ez, a vonalak találkozásai alkották az utakat, és főtereket. Ez a fajta település az ún. *kétbeltelkes település* volt, a másutt ismeretes egy beltelkes faluval szemben. Nem utolsó szempont volt az is, hogy a törökök ellen jó védekezésnek bizonyult ez a berendezkedés. Az Alföldön felduzzadt parasztfalvak jöttek létre, ezzel szemben a Dunántúlon sok kicsi város egymáshoz közel helyezkedett el. Az Alföldön elhelyezkedő települések közül azok maradtak meg, amelyek török védeltséget élveztek.

Az a tény, hogy a lakóházhoz nem tartozott semmilyen külön elkerített udvar, azt jelentette, hogy az udvarok a lakóháztól elkülönítve csoportosultak az ólaskert övezetében. Tehát minden falulakónak két telke volt, az egyik az elkerített lakóház, amíg a másikon az udvar funkcióját ellátó, elkerített telek állt. Az egyes emberek ólaskertjei szomszédosak voltak egymással, övezetük kívülről csatlakozott a tisztán lakóházakból álló belsőséghez.

Ez az ólaskert különbözött másfajta falvak házának udvarától abban, hogy ennek az udvarnak a rendeltetése, funkciója korábban sokkal inkább nomád színezetű volt, inkább az állattartással függött össze, szemben másfajta, pl. nyugat-európai földműves falvak udvarának rendeltetésével. Másrészt abban is különböztek, hogy térben el volt szakítva a lakóháztól.

---

³ Györffy István (1937): A magyar tanya. *Földrajzi Közlemények*, LXV, 4-5.

Lassan, amint a földművelés erősödött az állattartás rovására, az ólaskerti telek is, meg a másik beltelek is funkcióját tekintve átalakult. Most már nemcsak az állatokat tartották az ólaskertben, hanem oda kerültek a termények is, a takarmány tömegei. Az ólaskertnek tehát olyanféle rendeltetése lett, mint bármely más falubeli udvarnak, de megmaradt továbbra is az a különbség, hogy a háztól távol, esetenként több kilométerre helyezkedett el.

Amikor a földművelés teljesen háttérbe szorította az állattenyésztést, és a népesség is szaporodott, az ólaskert régi alakjában szükségtelenné vált. Ekkor az ólaskert területén is lakóházak épültek a már korábban fennálló gazdasági épületek mellé, tehát olyan házastelekké alakultak az ólaskerti telkek, mint amilyen más falu beltelke.

A korábbi, csak lakóházakból álló belsőség területén pedig a lakóházak mellé kinek-kinek óla, istállója, csürje, magtára épült, és mindezt elkerítették, hogy az ott tárolt holmi kellően védve legyen. Megszülettek a belsőség területén is a lakóházakhoz térben csatlakozó udvarok. Tehát udvar és utca elkülönült.

Ez az elkülönítés tervszerűtlenül, lassan, apránként ment végbe, ezért szabálytalan lett az udvar alakja, és így szabálytalanok lettek az udvarok között, az utcának kimaradó közök is. Végeredményben ugyanolyan halmazfalu alakult ki, mint bárhol máshol más országokban.

Az ólaskert funkciója tehát eredeti helyén megszűnt, annak helyét is gazdasági udvarral rendelkező lakóház foglalja el. Ekkor az ólaskert régi funkciója kiköltözik a határ távoli szántóföldjeire, és megtestesül ott új formában, ez a *tanya*. A törökök kiűzését követően újra meg kellett hódítani az ugart, újra fel kellett törni. Elindult a tanyásodás.

A téli szállásból rögződött, két beltelkes eredetű halmazfalvaink, a kertés városok alaprajz szempontjából olyanok, mint a nyugati halmazfalvak, de van néhány *sajátos vonásuk*. Ezek a települések főként az Alföldön fordulnak elő, és belsőségeik nagyok, valósággal óriásfalvak, továbbá belterületüknek határozott főutcahálózata van. Amellett, hogy utcahálózatuk zezzugos, össze-vissza futó, amellett vannak határozottan felismerhető főutcák is. Ez összefüggésben van a régi ólastelkes településsel: a főutcák a falu belsejéből a falu pereme felé haladva tölcseyszerűen tágulnak. Ezek a főutcák régi állathajtó utak voltak. Amikor a csorda megindult reggelenként a legelőre, egyre jobban növekedett, egyre több és több állat csatlakozott hozzá, a végén már hatalmas állattömeg vonult együtt, ennek széles útra volt szüksége.

A következő megkülönböztető jegye az, hogy azok a telkek, amelyek eredetileg is belsőségi telkek voltak, általában igen kicsik. A korábbi ólaskerti telkek általában nagyobbak és ezek kezdettől el is voltak kerítve, rendszeren tábla formájú, széles, majdnem olyan szélesek, mint amilyen hosszúak.

A következő sajátosság az, hogyha többé-kevésbé sík a térszín, ha sem folyó, sem más térszíni akadály nem áll útjába az építkezésnek, akkor ezek a halmazfalvak hajlamosak arra, hogy peremük kör alakot öltson. Ekkor az aprótelkes belső magot körút veszi körül, elválasztva azt a településnek attól a részétől, amelyet korábban az ólaskertek foglaltak el.

Ebben az esetben a sugarasan kivezető utak a körútból indulnak ki, ezeket *sugaras halmazfalunak* nevezzük.

Azt mondhatjuk tehát, hogy funkció szempontjából mára megszűnt a különbség a kertés város két része között, de szerkezetében ma is megfigyelhető.

Egy másik falutípust is említenék, az *utcás falut*, vagy *szalagtelkes falu*. A közigazgatási faluhatáron belüli részt felosztották, majd ezeket a táblákat csíkokra darabolták. Mindenkinek jutott valamilyen föld, hosszúkas telkek jellemzőek ezekre a településekre. Egy út ment

keresztül a területen, és ezen út mentén rendeződtek el a házak, ez volt a központi mag, ahol laktak.

A települések elemzésénél a következőket kell figyelembe venni, illetve vizsgálni:

- Úthálózat rendszere: lehet ágas útrendszer, körkörös utak, centrális úthálózat, össze-vissza utak, átrohanó utak, zsákutcák stb.
- Utak tipológiája: belülről kifelé szélesedik, nem egyenes lakóutcák, „teres utcák” (ma már nem léteznek), 90 fokban megtörik (tudatosak, védelmi szempontból volt fontos), utca-, és térbővületek, zsákutcák, stb.
- Terek világa: lehetnek természetesen kialakult terek, utak találkozásánál, útelágazásnál kialakult tér, tölcserter, csillagtér, tömbtér, sarkos tér stb.
- Telekbeépítés: típusok; oldalhatárolt, befelé, ill. kifelé hajlított ház, udvarház.

A telek és beépítése:

A település alapsejtje nem az épület, hanem a terület, a földrészlet, vagy a telek. A telekrendszer lényege a magán- és közterületek egyértelmű szétválasztása.

A telek a legősibb formájában mezőgazdasági célokat szolgált. Többféle telekrendszer is keletkezett, köztük a legfontosabbak a következők:

- A telekrendszer a határ tábláinak felparcellázásával jön létre.
- A beépítést követően, utólag alakul ki. Ezt példázzák a kétbelsőtelkes települések.
- A területegységek nagyságát, és a telekméreteket előzetesen határozzák meg (ókori civilizációk telepes városaiban, városok alapításánál ezt vették általában figyelembe).
- A telekrendszer a meglévő telkek felosztásával vagy összevonásával átalakul.

A telekrendszer ismerete azért is fontos, mert számos település alaprajzán ma is az eredeti földhasználati forma tűnik fel, a beépítés pedig a telekrendszer függvénye.

A telek és beépítése közötti viszony a tradicionális települések szemszerkezetének egyik legfontosabb tényezője. Mivel a legtöbb építési telek eredetileg mezőgazdasági célokat szolgált, a beépítési típusoknak fejlődéstörténetük van, ami a falusitól a mezővárosi állapotot át a villák és a városi bérház irányába tart. A magyar falvak beépítésének alapvető sajátossága az épületek oldalhatáron, legtöbbször zárt sorban történő elhelyezése. A keskeny és mély parcellákra épülő utcás falu telkei általában 3 részre oszlanak: az első rész a lakóudvar köré szerveződik, a második az állattartást és a terménytárolást szolgálja, a harmadik maga a kert. A házhely üzemközpontként üzemelt. A telken az épületek hátrafelé egyre kisebbek.

A 3 részt kerítés és/vagy keresztbe állított épület választja el egymástól. Ez az épület volt általában a csűr, innen van a *csűrös falu* elnevezés. A szomszédos csűrök csaknem zárt sort alkottak, mely védelmi célokat is szolgált. Az épületek déli homlokzatukkal néznek az udvar felé, így télen a tornácra be tud sütni a nap, nyáron viszont nem.

A fenti alaptípus változatainak tekinthetőek a soros és a két soros beépítés. A *soros beépítésű* telkeken eredetileg elszegényedett kismesek vagy zsellérek házai álltak. Gazdasági épületekre nem volt szükség, hiszen lakói földdel sem rendelkeztek. Eredetileg egyetlen nagy család tagjai laktak itt, de a lakók kicserélődtek.

A két soros beépítés lényege, hogy a telken belül a 'hosszú-házzal' szemben egy másik épületsor létesül. Az utcakép sajátossága az épületek látszólagos megkettőződése: a második épületsor a szomszéd első épületéhez tapad, köztük csak egy kis rés marad.

A 19. században ez a forma változásokon ment keresztül: megjelent a *tornác*. Ez elindította az oldalhatáron álló szárny 'befordulását', így alakul ki a '*hajlított ház*'. Ide tartozik a *hézagosan zárt sorú*, majd a kisvárosi jellegű *zárt sorú beépítés*, amiben a gazdálkodó életmódból az urbánus életmódba való lassú átmenetet testesíti meg. A zárt sorú beépítés az utcai szárny fokozatos bezáródásával jött létre.

A hajlított házas fejlődés sajátos változatai jöttek létre az alföldi volt kertes települések belsőségében, ahol a kisméretű telkek kikényszerítettek egy jellegzetesen *udvarházas* beépítést. Ebben az esetben gyakori a befelé, a telekvég mentén, és az U-alakban történő építés.

A fejlődés másik ága a *kispolgári családi ház*, majd a *családi villák* kialakulása. A kispolgári családi ház a hajlított ház önállósodása, az oldalhatáron álló szárny elsorvadásával.

A következő fejlődési stádium típusát a *bérlakások* iránti igény teremtette meg. Először a mezővárosi fejlődés során feleslegessé vált oldalszárnyban helyezték el a zselléreket és a bérlőket. Ezeket a szárnyakat pedig körbeépítették. Így jött létre a ma már ritka *zárt udvaros földszintes bérház*.

A városi bérházaknak is fejlődéstörténetük van: a 19. században terjedt el az emeletes körülépített udvaros bérház, ezek Budapest belső kerületeire jellemzőek.

Az utcai fronton fekvő lakásoknak az ablakai az utcára és az udvarra is nyílhattak, ezek voltak a legjobb lakások. Ha ez főútra néző reprezentatív homlokzattal épült, *bérpalotának* is hívták.

A *tömbház* az, amikor a beruházó egy egész tömböt vesz meg, majd a telkeket összevonva egységes beépítést hoz létre.

Az 1920-as évek szabályzata megtiltotta a belső szárnyak építését, és ezzel létrehozta a *csatlakozó udvaros beépítést*. A telkek légtere a tömbbelsőben összeért, ami egy sokkal egészségesebb lakókörnyezetet biztosított.

A bérlakásépítés sajátos, a város elegánsabb övezeteiben a két világháború között megjelenő formája az emeletes *bérvilla*, amely szabadon álló, de intenzív beépítés, nagypolgári igényeket elégített ki. A mai társasházak elődje.

Egyetlen teleszerű forma van, amely még őrzi a hagyományos városi szövet folytonosságát: a *keretes beépítés*. Itt az egész tömb alkot egyetlen tulajdonjogi, építési, üzemeltetési és használati egységet. Ez a jellegzetesen városi építkezési forma a 20. század elején jelent meg.

A tanyai település

A magyar településhálózat egyik legsajátosabb tartozéka az alföldi tanya. Jellegzetes társadalmát, kifejlődését a 2. világháború előtti falukutatók, néprajzosok és történészek sokoldalúan vizsgálták. Erre azért is volt szükség, mert sajátos problémákat vetettek fel, melyeknek a megoldásához sajátos megoldások kellettek.

A tanya kérdésének jelentkezése a tudományos irodalomban a század elejéig nyúlik vissza. Az első konkrét tudományos feldolgozás Simko Gyula „Nyíregyháza és tanyáinak települése” c. könyve (1909). A tanyakérdés jelentkezése is ekkorra tehető, és a 1920-as években bontakozik ki. A tanyát rosszul ítélték meg, nem a gazdasági, történeti keretében, és nem

fejlődésében. Így a megoldások csak meddő illúziók voltak. Viszont pozitív volt egyáltalán a kérdés felvetése, megvitatása.

A társadalom gyors és radikális intézkedéseket követelt a tanyák megszüntetésére. Ez persze nem sikerült, sőt számbeli csúcspontját csak ezek után érte el: a külterületi népesség aránya 1910-ben 16,6%, 1920-ban 17,8% és 1930-ban 18,2% volt.

Megindult a tanyarendszer tudományos kutatása.

A tanyák kettős értelemben is sajátos települési formák voltak: egyrészt külső megjelenésükben szórványok, így különböztek a falvaktól, városoktól és majoroktól. Másrészt a tanyák csak a magyar Alföldön fordultak elő, a mezővárosok szerves egységeként.

A tanya egy farm, mint családi gazdaságra szervezett épületegyüttes talán a csoport legősibb, ma is élő formája, ahol az építmények egyetlen telken helyezkednek el. A csoportképződés folyamatát jól példázzák az ún. bokortanyák, ahol a telkek egy apró tér köré szerveződnek. Kalocsa környékén még léteznek olyan szálláshelyek, amelyek átmenetet képeznek a tanya, a halmaz és az utcás aprófalú között.

A tanya története

A magyarországi tanyarendszer alakulásának történeti folyamatát Becsei József két nagy korszakra osztja. Az *első* a mezei kertek megjelenésétől a 18. század közepéig tartó kialakulási folyamatot foglalja magában. A *második korszak* ez időtől napjainkig tart.

A mezei kertek keletkezésében a szilaj állattartásról az intenzívebb állattartásra való áttérés játszotta a meghatározó szerepet, amit ösztönzött a nyugat-európai konjunktúra. A tanya ősi formájának megjelenése a 15-16. század fordulójától igazolható. A mezei kertek létrejöttét tekinthetjük a tanyakialakulás első szakaszának, amely a török hódoltság előtti időszakot öleli fel.

A 16. század első harmadától a 18. század közepéig az Alföld azon területein, ahol a természeti feltételek, és a határ használatának a rendje nem emelt gátat a tanyakeletkezés folyamata elé, mindenütt megjelentek a tanyák. Átfogó rendszerré ekkor vált a tanyarendszer.

A második korszakra a szántóföldi tanyák számának növekedése jellemző. A termelőüzem, a gazdasági udvar elvált a lakóháztól és a háztartástól, tehát térbeli elválásuk zajlott le. Ennek következtében a tanya „határbeli üzemformát” testesített meg, míg a háztartás a zárt településen maradt. A tanya és a zárt lakóhely nem volt egyenrangú települési egység, a tanyát tartozéktelepülésnek tekintették.

A 20. században a lakott tanyák különböző típusai léteztek. A tanyák termelési központi jellege uralkodott a lakófunkcióval szemben. Viszont megegyeztek abban, hogy mind a kettőt a legszorosabb szálak fűzték az „anya-településükhöz”, kivételt képeztek az állandó letelepedésű szórványok. Azonosak voltak még abban, hogy társadalmi-gazdasági alapjuk az individuális gazdálkodás volt.

Később a tanya eredeti tartozék település jellege megváltozott és jellemzővé vált az állandó letelepedésű szórványok létrejötte. Nőtt az állandóan tanyán élők száma. Továbbra is nagy számban voltak a nagygazda (cselédes) és a kisgazda tanyák, de új formák is megjelentek: a farmtanyák és a haszonbéres tanyák, ezek tipikusan állandó letelepedésű szórványok voltak.

Östermelő jellegük eltérő ütemben, de átalakult. A művelésbe vehető új földterületek elfogytak, ugyanakkor a népesség jelentősen szaporodott, jellemző tendencia lett a birtokok elaprózódása. Az alföldi városok belterületének az urbanizálódása is megkezdődött.

1945 után a tanyarendszer pusztulása és differenciálódási szakasza következett.

A tanyák ellen indított hadjárat következtében a külterületeken élő népesség száma az 1949. évi 1 576 000 főről 1970-re 897 000 főre csökkent. Az 1950-es évek elejét tanyaellenes faluszerkezési akciók jellemezték. A mezővárosok tanyás területeit is gyakran önálló településsé nyilvánították.

A kollektivizálás következtében a tanyák gazdasági funkciói megszűntek vagy csökkentek, megindult a tanyavilág pusztulása. Ez a pusztulás azonban a háztáji gazdaságokban rejlő lehetőségek kihasználása eredményeként a nyolcvanas években lelassult, ill. megállt. Sőt az ötvenes években várt a városokba való beköltözési ütem sem következett be. A tanya megtűrt település lett, ami lehetővé tette a meglévő épületek korszerűsítését. Ez magával hozta a tanyák építészeti arculatának átalakulását is.

A tanyák gazdasági szerepe a szocialista kollektivizálással lecsökkent, majd alapvetően átalakult. Egészen 1986-ig a külterületek általános építési tilalom alatt álltak.

Az 1950-es évek elején alakított új tanyaközségeknek és a volt nagy tanyás városoknak már lassan három évtizede alig jut pénzforrása a fejlesztésre. Nagyon kevés a tanyán élőknek a fejlesztéshez szükséges tőkéje, friss tudása és a piaci elérhetősége ahhoz, hogy modernizálhassák gazdaságukat.

A tanyák pusztulásának folyamata azokon az ún. tartozéktanyás területeken volt gyorsabb, ahol a tulajdonosnak volt városi háza is, mert így volt hova visszavonulnia.

A tanyarendszer kiterjedése és lakóinak száma a szocialista korszakban szinte folyamatosan csökkent. Összefüggő tanyás területek csak Bács-Kiskun, Békés és Csongrád megyében maradtak meg. 1990-es népszámlálás szerint közel 8000 külterületi lakott hely volt az országban, ahol a népesség 3%-a, 311 000 fő élt. Mintegy 200 000-en éltek a meglévő mintegy 100 000 tanyán, ami az ország külterületi népességének több mint kétharmadát, népességének viszont alig 2%-át jelentette.

Sok az elhagyatott, elöregedő népességű tanya. Ugyanakkor megjelentek új tanyai funkciók is: a csak lakás céljára vagy üdülésre használt, felújított vagy új építésű tanyák. Egyes, jelentős táji értékekkel rendelkező térségekben jellemzővé vált a tanyasi idegenforgalom és vendéglátás.

A mai tanyán élők helyzete az utóbbi fél évszázadban mindig sajátosan hátrányos volt. Korlátozottan gazdálkodhattak, nem építkezhettek, fokozatosan megszüntették a tanyai iskolákat, lassan haladt a villamosítás, alig épült korszerű út, s a korábban működő boltok és más tanyai ellátó egységek is megszűntek.

A tanyán élők száma az utóbbi évtizedben sokkal kevésbé csökkent, mint korábban. A tanyai épületek száma még kevésbé mérséklődött, sőt a városok külterületén még nőtt is. Úgy tűnik, hogy a tanyás térségekben megjelenő új lakosok, új igények és új funkciók (lakó-, pihenő-, üdülő-, idegenforgalmi- hobbi-, bio-, stb.) is segíthetnek, sőt hozzájárulhatnak a tanyavilág modernizációjához.

Az utóbbi évtized változásait illetően: megszűnt az építési tilalom, a kárpótlással remény mutatkozott a tanyák gazdálkodási funkcióinak részbeni helyreállítására, megújulására. Miközben az európai csatlakozás során is egyre többször merül fel a tájkimélő, a természetközeli, hagyományos gazdálkodás fontossága, a fenntartható vidékfejlesztés igénye, aminek az alföldi tanya egyaránt nélkülözhetetlenül fontos településformája lehet. Sőt nélkülük alig képzelhető el a táj érdemi megújulása, a jövő generációk számára való megőrizhetősége.

Felhasznált irodalom

Becsei József: Fejezetek az általános társadalmi földrajz tanulmányozásához. Második átdolgozott kiadás, Budapest, 2004.

Meggyesi Tamás: Települési szövetten I-II. Falu, város, régió 2002/5 és 2002/7 szám

Valuch Tibor: Magyarország Társadalomtörténete a XX. század második felében. Osiris Kiadó, Budapest, 2001.

Órai jegyzet: Meggyesi Tamás szeptember 16-i és október 28-i előadása.

www.alfoldinfo.hu/tanyakollegium/